

Змест:

- 1 Рэзюмэ
- 2 Executive Summary
- 3 Палітычная лібералізацыя / дэмакратызацыя
- 5 Эканамічная лібералізацыя
- 7 Якасць кіравання і вяршэнства закона
- 9 Геапалітычная арыентацыя
- 12 Культурная палітыка

Рэзюмэ

BISS прадстаўляе чарговую справаздачу з серыі сістэматычных штоквартальных маніторынгаў «*BISS Trends*». У цэнтры нашай увагі – пяць асноўных трэндаў: 1) палітычная дэмакратызацыя / палітычная лібералізацыя; 2) эканамічная лібералізацыя; 3) якасць кіравання і вяршэнства закона; 4) геапалітычная арыентацыя; 5) культурная палітыка.

Часавы інтэрвал: красавік-чэрвень 2012 года. У справаздачы змяшчаюцца экспертныя ацэнкі, зробленыя на аснове аналізу падзей і *process-tracing* метадалогіі.

Структура справаздачы:

- 1) *Executive summary* справаздачы;
- 2) апісанне кожнага з пяці трэндаў;
- 3) даведачны каталог падзей, фактаў, змяненняў, на аснове якіх эксперты ацэньвалі трэнд.

Аўтарам прапанавана структураваць свае справаздачы наступным чынам:

- ці спраўдзіўся адпаведны прагноз, дадзены ў папярэднім выпуску «*BISS Trends*»;
- абгрунтаванне новага трэнду;
- апісанне асноўнай падзеі (падзей), якая (якія) вызначыла (-лі) ацэнку трэнду;
- апісанне дадатковых падзей;
- апісанне падзей, якія супярэчаць трэнду, аднак не змяняюць яго;
- кароткі прагноз на наступны квартал;
- кароткі прагноз на ўвесь год.

Умоўныя абазначэнні, якія сустракаюцца ў справаздачы:

- ▲ прагрэс (узыходны трэнд),
- адсутнасць змяненняў,
- ▲ мінімальны прагрэс,
- ▼ мінімальны рэгрэс,
- ▼ рэгрэс (сыходны трэнд).

Аўтары: Аляксей Лашук, Дзяніс Мельянцоў, Сяргей Чалы, Юры Чавусаў.

Рэдактар выпуску: Андрэй Елісееў.

EXECUTIVE SUMMARY

У другім квартале 2012 г. Беларусь працягвала далейшую інтэграцыю з Расіяй, якая суправаджалася пэўнай размарозкай адносін з Захадам і актывізацыяй супрацоўніцтва з краінамі, што развіваюцца. Крыніцы патэнцыйных канфліктаў у беларуска-расійскіх адносінах відавочныя, але яны стрымліваюцца прыярытэтнасцю развіцця праекта Еўразійскага саюзу для расійскага кіраўніцтва. Нягледзячы на пэўнае размарожванне канфлікту з Еўрасаюзам, узровень рэпрэсіў і абмежавання свабоды асацыяцыі і сходаў не знізіўся.

Такім чынам, варта адзначыць, што ў сферы *палітычнай дэмакратызацыі / палітычнай лібералізацыі* сітуацыя застаецца без зменаў, стагнацыя працягваецца. З набліжэннем выбарчага перыяду не адбылося якаснага скачка ў маштабах рэпрэсіў. У той жа час, не апраўдаліся надзеі на аднаўленне працэсу вызвалення палітвязняў пасля выхаду на свабоду кандыдата ў прэзідэнты Андрэя Саннікава.

У *эканамічнай сферы* галоўным зместам квартала стала зрушэнне ківача ў галіне крэдытна-грашовай палітыкі: ці пойдзе ўрад на паслабленне жорсткай палітыкі альбо прадпрыемствы будуць вымушаныя прывыкаць дзейнічаць ва ўмовах бюджэтных абмежаванняў. У выніку мы назіраем другі напрамак развіцця падзей, у сувязі з чым квартальны лібералізацыйны трэнд ацэнены як «мінімальны прагрэс». З іншага боку, улады адмовіліся ад ранейшага падыходу да прыватызацыі, вярнуўшыся да менш празрыстага і апэратыўнага метаду. Таксама аказалася нескарыванай унікальная магчымасць лібералізаваць цэны без цэнавага скачка.

У сферы *якасці кіравання і вяршэнства закона* мы не фіксуем зменаў. «Ручное кіраванне» эканомікай захоўваецца, важныя рашэнні прымаюцца ў выглядзе дэкрэтаў і ўказаў прэзідэнта, афіцыйныя СМІ забыліся на лібералізацыйную рыторыку.

У плане *геапалітыкі* захоўваецца выразны дысбаланс у знешняй палітыцы Беларусі на карысць Расіі, а адносіны з Еўрапейскім саюзам застаюцца стабільна дрэннымі. Вяртанне да ранейшай датацыйнай схемы беларуска-расійскіх адносін дазваляе Мінску ігнараваць умовы Еўрасаюза для паляпшэння адносін. У той жа час да канца папярэдняга квартала назіралася відавочнае скарачэнне антызаходняй рыторыкі ў выступках афіцыйных асобаў і на старонках дзяржаўных СМІ.

Нарэшце, *культурны трэнд*, нягледзячы на шэраг станоўчых падзей, дэманструе працяг палітызацыі і ідэалагізацыі культурнай сферы, усё большую палярызацыю ў культурным жыцці Беларусі і дэвальвацыю той культурнай прадукцыі, якая прадстаўляе афіцыйны дыскурс. ■

Трэнд 1

Палітычная лібералізацыя / палітычная дэмакратызацыя :

— адсутнасць зменаў

Ці спраўдзіўся адпаведны прагноз, дадзены ў папярэднім выпуску «BISS Trends»

Пацвердзіўся прагноз наконт таго, што становішча стагнацыі па паказчыках лібералізацыі / дэлібералізацыі і дэмакратызацыі будзе працягвацца. Набліжэнне выбараў не стала падставой ні для паслаблення рэпрэсій і абмежаванняў свабоды асацыяцыі і сходаў, ні для якіх-небудзь заўважных зменаў у галіне прымянення выбарчага заканадаўства. З іншага боку, не зафіксавана істотнага росту рэпрэсій і вяртання іх да ўзроўню неаб'яўленага «надзвычайнага становішча», як гэта было пасля прэзідэнцкіх выбараў у 2010–2011 гг.

Абгрунтаванне новага трэнду

Бачыцца, што кароткачасовае ажыўленне грамадска-палітычнага жыцця гэтай вясной, абумоўленае пэўнай стабілізацыяй узроўню рэпрэсій і актыўным узаемадзеяннем палітычных суб'ектаў па пытаннях удзелу ў будучых парламенцкіх выбарах, не зробіць палітычную тэматыку аб'ектам увагі шырокіх слаёў грамадскасці. Нягледзячы на абвешчэнне выбараў, адсутнасць адзінай пазіцыі дэмакратычных сіл па пытанні выкарыстання гэтай выбарчай кампаніі, яе агульны кантраляваны характар абумоўліваюць захаванне рэпрэсій на ўзроўні прэвентыўнага стрымлівання непажаданых відаў актыўнасці, без істотнай эскалацыі санкцый у дачыненні да палітычных апанентаў і пратэставай часткі грамадства.

Становішча стагнацыі паказчыка палітычнай лібералізацыі / дэмакратызацыі бачыцца ўстойлівым у сярэднятэрміновай перспектыве і можа быць парушана хутчэй за ўсё толькі фактарамі, крыніцы якіх ляжаць па-за межамі нацыянальнай палітычнай сістэмы (знешнепалітычнае асяроддзе, сацыяльны наступствы новай хвалі эканамічнага крызісу і г. д.).

Апісанне асноўнай падзеі, якая вызначыла ацэнку трэнду

Парадаксальным чынам, канстатуючы стагнацыю палітычнага жыцця і адпаведную руцінізацыю рэпрэсій, якія адбываюцца, у якасці асноўнай падзеі трэнду ў разгляданы перыяд мы вылучаем афіцыйны старт выбарчай кампаніі па выбарах дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і членаў Савета Рэспублікі. Менавіта гэта падзея, якая выклікае супярэчлівыя ацэнкі, але адначасова характарызуецца як прадказальная і падкантрольная ўладам, з'яўляецца дамінуючай у межах разгляднага трэнду.

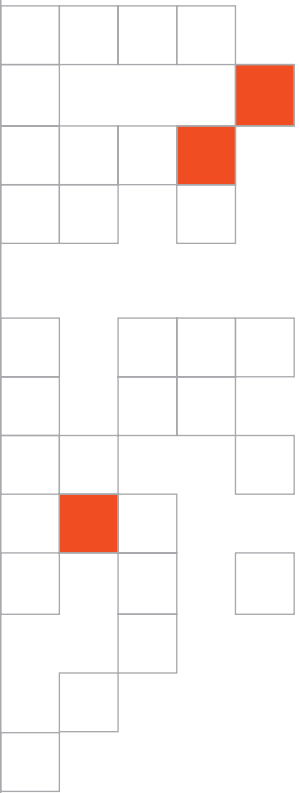
Выбары дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу V склікання прызначаныя ўказам прэзідэнта ад 18 чэрвеня 2012 г. № 276. Асноўнае галасаванне павінна адбыцца 23 верасня 2012, а пры неабходнасці другі тур павінен прайсці не пазней за 7 кастрычніка 2012 г. Гэтыя парламенцкія выбары павінны стаць першымі парламенцкімі выбарамі, праведзенымі згодна з абноўленай рэдакцыяй Выбарчага кодэкса, прынятай 4 студзеня 2010 г. Выбары дэпутатаў мясцовых саветаў 2010 г. і, асабліва, прэзідэнцкія выбары 2010 г. паказалі, што ўнесеныя ў Выбарчы кодэкс папраўкі адкрываюць трохі больш прасторы для агітацыйнай працы, але не з'яўляюцца дастатковымі для прадухілення парушэння прынцыпаў свабодных і справядлівых выбараў.

Сярод новаўвядзенняў, якія будуць упершыню апрабаваныя ва ўмовах парламенцкіх выбараў у Беларусі, варта назваць спрашчэнне ўмоў правядзення агітацыі, уключаючы пікеты па зборы подпісаў і сустрэчы кандыдатаў з выбаршчыкамі. З'явілася таксама магчымасць фарміраваць індывідуальныя выбарчыя грашовыя фонды, праводзіць дэбаты кандыдатаў; вызначаныя квоты на ўдзел у выбарчых камісіях прадстаўнікоў палітычных партый і грамадскіх аб'яднанняў. Аднак у параўнанні з мінулымі выбарамі, кодэкс забараняе папаўняць выбарчыя фонды кандыдатаў за кошт ахвяраванняў прадпрыемстваў з замежнымі інвестыцыямі і суб'ектаў, якія атрымлівалі замежную бязвыплатную дапамогу.

Яшчэ адной асаблівасцю восеньскай выбарчай кампаніі будзе яе правядзенне ва ўмовах рэпрэсій, на тле наступстваў апошняй выбарчай кампаніі па выбарах прэзідэнта і падзеяў 19 снежня 2010 года. Сюды ж, сярод іншага, варта аднесці намер шэрагу апазіцыйных палітычных сіл байкатаваць выбары ці зняць кандыдатуры сваіх кандыдатаў у дэпутаты на фінальным этапе кампаніі, калі не будуць вызваленыя палітычныя зняволеныя і не адбудзецца паляпшэння ўмоваў правядзення выбараў.

Апісанне дадатковых падзей

У зняволенні працягваюць знаходзіцца палітычныя актывісты. Узбуджэнне крымінальнай справы ў дачыненні да журналіста Андрэя Пачобута ўжо пасля старту выбарчай кампаніі сведчыць аб умацненні мер запалохвання ў дачыненні да незалежных СМІ. У перыяд маніторынгу зафіксаваныя і прэвентыўныя арышты моладзевых актывістаў у рамках падрыхтоўкі і правядзення

«Чарнобыльскага шляху», а таксама напярэдадні візіту ў Беларусь расійскага прэзідэнта Уладзіміра Пуціна.

З боку органаў улады працягваюць чыніцца перашкоды ў паўсядзённай дзейнасці арганізацый грамадзянскай супольнасці з выключэннем магчымасці для правядзення сходаў. З адмовамі ў арэндзе памяшканняў для правядзення сходаў сутыкнуліся Асамблея дэмакратычных НДА і Рух «За свабоду». У той жа час, «Беларуская асацыяцыя журналістаў» правяла свой з'езд, а Асамблея хоць і была вымушана адкласці сваё мерапрыемства на месяц, усё ж правяла справаздачна-выбарны кангрэс у Мінску.

Захоўваецца ціск на сябраў праваабарончых і іншых грамадскіх арганізацый, а таксама палітычных партый, у тым ліку ў форме беспадстаўных забаронаў на выезд з краіны і адміністрацыйных арыштаў на тэрмін да 15 сутак па відавочна ілжэсведчанні супрацоўнікаў міліцыі. У гэтай сувязі асабліва вылучаецца выпадак дырэктара «Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў» (BISS) Аляксея Пікуліка, у якога ў красавіку быў канфіскаваны пашпарт па падазрэнні ў падробцы. Пазней палітолаг падвергнуўся адміністрацыйнаму арышту па абвінавачванні ў дробным хуліганстве на падставе ілжэсведчання супрацоўнікаў міліцыі.

Абмежаванне на выезд за межы Беларусі працягвае дзейнічаць для некалькіх праваабаронцаў і грамадзянскіх актывістаў, у тым ліку кіраўніка Грамадскага аб'яднання «Беларуская асацыяцыя журналістаў» Жанны Літвіной, кіраўнікоў Рэспубліканскага грамадскага аб'яднання «Беларускі Хельсінкскі камітэт» Алега Гулака і Гары Паганяйлы, намесніка кіраўніка Праваабарончага цэнтру «Вясна» Валянціна Стэфановіча.

Праваабаронцу Алесю Бяляцкаму, які ўтрымліваецца ў зняволенні, прад'яўленыя новыя фінансавыя прэтэнзіі, у дачыненні да яго ужытыя дысцыплінарныя спагнанні, што пазбаўляе шанцаў скарыстацца амністыяй, прымеркаванай да свята 3 ліпеня.

Палата прадстаўнікоў ухваліла папраўкі ў Кодэкс аб адміністрацыйных парушэннях. Новы артыкул «Незаконнае правядзенне апытанняў грамадскай думкі» прадугледжвае ўвядзенне адміністрацыйнай адказнасці за правядзенне несанкцыянаваных сацыялагічных апытанняў, што сур'ёзна пагражае дзейнасці сацыёлагаў.

Апісанне падзей, якія супярэчаць трэнду, аднак не змяняюць яго

Вызваленне экс-кандыдата ў прэзідэнты Андрэя Саннікава і члена яго перадвыбарчага штаба Дзмітрыя Бандарэнкі паслужыла сігналам да магчымага аднаўлення працэсу вызвалення палітвязняў, аднак на практыцы гэтыя надзеі не апраўдаліся. Улады далі дазвол на правядзенне «Чарнобыльскага шляху», які, аднак, у адрозненні ад сакавіцкага Дня Волі суправаджаўся затрыманнямі, у тым ліку і прэвентыўна, дзясяткаў людзей.

З пазітыўных змяненняў у парадку працы назіральнікаў на выбарах варта адзначыць надзяленне кіруючых органаў палітычных партый і грамадскіх аб'яднанняў правам вылучаць назіральнікаў на ўсе ўчасткі для галасавання, незалежна ад рэгістрацыі сваіх арганізацыйных структур. Падчас папярэдняй кампаніі гэтае пытанне выклікала пэўныя спрэчкі і непаразуменні, што запатрабавала дадатковага асобнага ўрэгулявання. 19 чэрвеня кіраўнік Цэнтральнай камісіі па выбарах Лідзія Ярмошына паабяцала журналістам, што «назіральнікі ад АБСЕ будуць прысутнічаць на парламенцкіх выбарах», але не змагла назваць канкрэтныя тэрміны іх працы, спаслаўшыся на Міністэрства замежных спраў, якое адпраўляе запрашэнні. ■

Кароткі прагноз на наступны квартал

Калі не здарыцца якаснага скачка ў пратэстнай актыўнасці альбо нечаканых хадоў з боку апазіцыйных арганізацый (і тых, што ўдзельнічаюць у выбарчай кампаніі, і тых, што байкатуюць яе), паказчык застанеца ў стане стагнацыі і на працягу наступнага квартала. Пры гэтым варта чакаць паступовага ўзмацнення прэвентыўных мер запалохвання ў дачыненні да грамадзянскай супольнасці, але без якаснага скачка і вяртання да практыкі масавых арыштаў. Рэпрэсіі і абмежаванні захаваюцца хутчэй на ўзроўні прэвентыўных абмежаванняў, без надзвычайных мер.

Прагноз на ўвесь год

Менавіта прадказальнае і млявае цячэнне грамадскага жыцця падчас парламенцкай кампаніі з захаваннем прэвентыўнага ўзроўню рэпрэсій можа ізноў увесці ў беларускае палітычнае жыццё фактар уплыву Еўропы ў чацвёртым квартале. У такім выпадку, гэта будзе спрыяць далейшаму зніжэнню ўзроўню рэпрэсіўнай актыўнасці. Правядзенне выбараў па сцэнары кампаніі, непрыкметнай для шырокай грамадскасці, руціннай, прадказальнай, кантраляванай адміністрацыйным рэсурсам, выгаднае ўсім суб'ектам палітычнага поля ў Беларусі, як уладным, так і апазіцыйным, у тым ліку тым, што байкатуюць выбары і арганізуюць актыўнасць за межамі краіны. Выбары, мяркуючы па ўсім, ужо не стануць падставой для нармалізацыі становішча ў краіне і вяртання на шлях лібералізацыі. Аднак застаецца адкрытым пытанне, ці не стане гэтая выбарчая кампанія перашкодай для падобнай лібералізацыі ў будучыні.

Трэнд 2

Эканамічная лібэралізацыя:

— ▲ мінімальны прагрэс

Ці спраўдзіўся адпаведны прагноз, дадзены ў папярэднім выпуску «BISS Trends»

Прагноз папярэдняга «BISS Trends» у цэлым спраўдзіўся. Урад не толькі не прыступіў да стымулявання прыватызацыйных працэсаў, але відавочна супраціўляецца ім, асабліва што тычыцца буйных прадпрыемстваў. Штомесячныя тэмпы росту коштаў зафіксаваныя ў раёне 1,5%. Разам з тым, прагназаваныя раней велічыні шэрагу іншых эканамічных паказчыкаў трохі не супалі з рэаліямі. Так, курс даляра перавысіў 8 000 рублёў. Аднак скачок, які адбыўся, у цэлым, станоўчы для эканомікі, паколькі залішняе ўмацаванне беларускага рубля прывяло б да пагаршэння плацежнага балансу. Стаўка рэфінансавання няўхільна зніжалася, але да канца квартала не стала меншай за 30% (па стане на 20 чэрвеня – 32%).

Абгрунтаванне новага трэнду

Другі квартал характарызаваўся макраэканамічнай стабільнасцю з дадатным сальда рахунку бягучых аперацый. Да станоўчых лібэралізацыйных з'яваў варта аднесці тое, што ўраду і Нацбанку ўдалося процістаяць лабісцкім намаганням прамысловых прадпрыемстваў па аслабленні жорсткай крэдытна-грашовай палітыкі.

Маніторынг дзелавой актыўнасці, які праводзіўся Нацбанкам, засведчыў паляпшэнне ацэнкі кіраўнікамі прадпрыемстваў бягучага стану спраў. На гэта паўплывала павелічэнне фінансавання дзяржпраграм і памяншэнне крэдытных ставак. Рэакцыя насельніцтва на невялікі скачок курсу даляра ў адносінах да рубля сведчыць, што пэўны недавер да Нацбанку захоўваецца, але макраэканамічная сітуацыя досыць устойлівая, каб апыраўдзіць патэнцыйныя негатыўныя наступствы для эканомікі нязначных панічных настрояў.

Відавочна, што ў палітычным плане ўлады не гатовыя пагадзіцца на хуткую прыватызацыю прадпрыемстваў, асабліва флагманаў эканомікі. Прыватызацыя буйных прадпрыемстваў – апошні рубж абароны ў эканоміцы, які ўлады будуць утрымліваць да самага апошняга моманту. Гэта адзінае, што дазваляе ім кантраляваць сітуацыю ў эканоміцы.

Улады былі гатовыя ісці па адміністрацыйныя меры па кантролі за ростам коштаў, аднак істотнага ўмяшання з прычыны змены крэдытна-грашовай палітыкі не адбылося, пра што сведчыць аналіз зводнага і базавага індэксаў спажывецкіх цэн. У разгляданым квартале адміністрацыйныя механізмы рэгулявання цэн практычна не ўключаліся альбо не гралі істотнай ролі ў змяненні коштаў.

Працягваецца ўплыў палітычных падзей на эканамічныя. У разгляданым квартале

вядучы экспарцёр і імпарцёр узбраенняў і ваеннай тэхнікі ў Беларусі «Белтэхэкспарт», які знаходзіцца ў санкцыйным спісе Еўрасаюза, прададзены расійскаму бізнесмену Д. Гурыновічу. Паведамляецца таксама аб змене юрысдыкцыі кампаніі «Саюзкалій». У разгар палітычнага канфлікту Беларусі і Еўрасаюза патэнцыйны арганізатар IPO «БелАЗ» «Deutsche Bank» адмовіўся ад супрацоўніцтва з Беларуссю. Гэта затармазіла пілотны праект і пазбавіла магчымасці рынкавай ацэнкі актыўу прадпрыемства.

Апісанне асноўных падзей, якія вызначылі ацэнку трэнду

Нарада ўраду па пытаннях прыватызацыі, якая прайшла 30 сакавіка, паклала канец падыходу да прыватызацыі па спісах, пачатак якога прасочваўся з моманту наладжвання супрацоўніцтва з МВФ у 2009 годзе. Урад таксама рыхтаваў спецыяльны прыватызацыйны спіс з сямнаццаці прадпрыемстваў на суму 2,5 млрд. даляраў у рамках абавязачельстваў Беларусі перад антыкрызісным фондам ЕўрАзЭС, з чым рэзка не пагадзіўся А. Лукашэнка. Фактычна, вернуты ранейшы механізм, калі кожная прыватызацыйная здзелка зацвярджаецца асобным указам прэзідэнта. Гэта азначае, што працэс прыватызацыі, у параўнанні з перыядам да сакавіка 2012 г., будзе больш закрытым, менш празрыстым і страціць тэмпы.

У распрацаваным праекце Праграмы развіцця прамысловага комплексу да 2020 года адсутнічаюць меры па структурнай перабудове эканомікі. У дакуменце пералічваюцца інвестыцыйныя праекты па канкрэтных галінах і прадпрыемствах, якія цяпер разглядаюцца. Гэта значыць, як мінімум да 2020 г. урад не плануе сур'ёзных змяненняў у прамысловым комплексе.

У пачатку траўня на пленарным пасяджэнні Беларускага прамысловага форуму намеснік міністра прамысловасці П. Уцопін заявіў аб планах стварэння ў краіне дванаццаці холдынгаў. У прыватнасці, паведамляецца аб стварэнні холдынгаў «МАЗ», «Мінскі маторны завод», «Амкадор», «БелАЗ», «Белстанкаінструмент», «Электрон» і інш. Замест структурнай перабудовы назіраецца «холдынгаманія». Бачыцца, што прыватызацыйныя праекты плануецца прадаваць не ў выглядзе асобных прадпрыемстваў вытворчага ланцужку, а цэлым комплексам. Гэта фактычна з'яўляецца імітацыяй структурных рэформаў, бо дазваляе схаваць неэфектыўную сістэму перакрываванага субсідзіравання ў адной юрыдычнай асобе, не аднаўляючы пры гэтым структуру ўнутраных цэн.

Апісанне дадатковых падзей

У красавіку чыноўнікі Нацбанка і Мінфіна наведалі вясновае пасяджэнне Міжнароднага валютнага фонду і Сусветнага банка, хоць раней традыцыйна прысутнічалі толькі на восеньскіх пасяджэннях. Відаць, беларускія ўлады спрабуюць паскорыць працэс разгляду магчымай заяўкі на крэдыт МВФ. *Па-першае*, Беларусь гатова адмовіцца ад траншаў у рамках антыкрызіснага фонду ЕўрАзЭС у выпадку ультыматуму аб правядзенні прыватызацыі нацыянальных прадпрыемстваў. *Па-другое*, у наступным годзе абслугоўванне знешняга доўгу складзе каля 3 млрд. даляраў, з прычыны чаго знешняя дапамога МВФ можа быць дарэчнай.

Ва ўмовах жорсткай крэдытна-грашовай палітыкі запаволілася інфляцыя, з'явілася ўнікальная магчымасць лібералізаваць цэны без цэнавага скачка. Аднак па меры пераходу ўладаў да зніжэння працэнтных ставак, узрастае верагоднасць, што адпусканне цэн будзе спалучана з іх ростам. Як наступства, зацягванне з працэсам лібералізацыі робіць такое рашэнне ўсё менш верагодным.

Апісанне падзей, якія супярэчаць трэнду, аднак не змяняюць яго

Два станоўчыя, але абмежаваныя па сваім дзеянні рашэнні ўключаюць указ аб стварэнні Кітайска-Беларускага індустрыяльнага парку і дэкрэт № 6 аб стымуляванні прадпрымальніцкай дзейнасці ў сельскай мясцовасці і малых гарадах. Абодва праекты спрыяюць інвестыцыйнай актыўнасці, але адначасова маюць абмежаванае тэрытарыяльнае дзеянне. Гэта значыць, чыноўнікі імкнуцца захаваць сваё права выбіраць прэтэндэнтаў на прэферэнцыі, якія прадастаўляюцца, і такім чынам умацаваць свой уплыў.

У адрозненні ад правальнага пілотнага праекта з IPO «Барысаўскага завода медыцынскіх прэпаратаў», праект народнага IPO «Мінскага завода пеністых вінаў» прайшоў даволі паспяхова. З прапанаваных да продажу 240.000 акцый прададзена 164704 акцыі на суму 28.239 млрд. бел. рублёў, што склала 68.63% ад агульнага аб'ёму эмісіі. Асноўнымі пакупнікамі акцый выступілі фізічныя асобы (82,2% акцый). ■

Кароткі прагноз на наступны квартал

Роля дзяржаўнага рэгулявання ў пытаннях абменнага курсу і цэн будзе ўзрастаць, але вяртанне да фіксаванага курсу і адміністрацыйна ўсталяваных цэн не адбудзецца. Верагодна, у восеньскі перыяд улады запусцяць механізм цэнавага кантролю, паколькі ў верасні-кастрычніку адбываецца традыцыйны сезонны рост інфляцыі.

Да канца трэцяга квартала магчымае аднаўленне супрацоўніцтва з МВФ і разгляд фармальнай заяўкі на новы крэдыт. У сувязі з гэтым варта чакаць падпісання мемарандума з абавязальствамі прытрымлівацца адказнай падаткова-бюджэтнай і крэдытна-грашовай палітыкі.

Прагноз на ўвесь год

Будзе дамінаваць палітычнае рашэнне аб супраціўленні прыватызацыі наколькі гэта магчыма. Адбудзецца паступовы адкат да дакрызісных практык – узростання кантролю над абменным курсам і цэнамі. Стаўка рэфінансавання будзе лінейна зніжацца і да канца года складзе каля 23–24%.

Унутраных перадумоў для пагаршэння сітуацыі ў эканоміцы мала, але знешнія рызыкі рэальныя. У выпадку пагаршэння кан'юнктуры на знешніх рынках магчымае вяртанне невялікага гандлёвага дэфіцыту. Дамагчыся значнага павелічэння сярэдняга заробку да канца года не атрымаецца без рэгулявання курсовай палітыкі, што створыць вялікія рызыкі для эканомікі.

Аб'ёмы пазбягання аплаты пошлін на экспарт расійскіх нафтапрадуктаў будуць змяншацца, але сама шэрая схема захаваецца, паколькі яна прыносіць значны прыбытак і выкарыстоўваецца ў якасці шчыліны ў расійскім заканадаўстве, у тым ліку, расійскімі кампаніямі.

Трэнд 3

Якасць кіравання і вяршэнства закона:

— адсутнасць зменаў

Ці спраўдзіўся адпаведны прагноз, дадзены ў папярэднім выпуску «BISS Trends»

Прагноз, дадзены ў папярэднім выпуску, у значнай меры пацвердзіўся: ва ўмовах макраэканамічнай і сацыяльнай стабільнасці перадумовы для змены тэндэнцый адсутнічаюць. Адпаведна, трэнд не змяняецца.

Згодна з планам законатворчай дзейнасці, парламент ухваліў закон аб дзяржаўных закупках, што ілюструе прывядзенне заканадаўства Беларусі ў адпаведнасць са стандартамі Адзінай эканамічнай прасторы (АЭП) і СГА, хоць і са сваімі асаблівасцямі. Чарговыя ініцыятывы па ўдасканаленні інвестыцыйнага заканадаўства на практыцы прыводзяць да чарговых «кропкавых» прэферэнцый канкрэтным інвестарам, як, напрыклад, у выпадку з Кітайска-Беларускім індустрыяльным паркам.

Абгрунтаванне новага трэнду

Другі квартал яшчэ раз прадэманстравалі, што краінай і эканомікай кіруюць пераважна «уручную». Важныя рашэнні прымаюцца з санкцыі ці нават з ведама прэзідэнта. Найбольш значныя падзеі гэтага перыяду – прыняцце шэрагу дэкрэтаў і ўказаў прэзідэнта.

Да сярэдзіны 2012 г. афіцыйныя СМІ практычна забыліся на лібералізацыйную рыторыку, роўна як і на Дырэктыву № 4, папулярную ў 2011 г.

Такім чынам, у другім квартале 2012 г. атрымала свой працяг практыка «*business as usual*». Падзей, якія карэнным чынам змяняюць трэнд, не адбылося, таму пануючы трэнд – «**адсутнасць зменаў**» – захоўваецца і ў разгляданым квартале.

Апісанне асноўнай падзеі, якая вызначыла ацэнку трэнду

Указ аб індустрыяльным парку прадугледжвае стварэнне новага тэрытарыяльнага ўтварэння з асаблівым статусам у Смалявіцкім раёне на плошчы 8 тыс. га. Прававы рэжым Кітайска-Беларускага індустрыяльнага парку спалучае ў сабе элементы СЭЗ і Парку высокіх тэхналогій, размешчанага ў сталіцы. Кіраваннем парку будзе займацца адміністрацыя, якая ствараецца Саветам міністраў Беларусі, і кітайска-беларуская кампанія па развіцці індустрыяльнага парку.

Розныя падатковыя і іншыя льготы прадастаўляюцца кампаніям і рэзідэнтам парку на тэрмін ад 10 да 20 гадоў. У афіцыйных заявах для прэсы асабліва адзначаецца, што прэферэнцыйны рэжым будзе стварацца перш

за ўсё для буйных інвестараў. Сам па сабе факт стварэння падобнай інвестыцыйнай пляцоўкі станоўчы. Аднак у маштабах краіны наяўнасць індустрыяльнага парку зусім не ўплывае на якасць кіравання і правапрымянення, а адпаведна і на інвестыцыйны клімат.

Апісанне дадатковых падзей

Другі квартал выдаўся адносна бедным на значныя падзеі ў сферы якасці кіравання і вяршэнства права. Варта адзначыць прыняты ў канцы чэрвеня Нацыянальным сходам законапраект «Аб дзяржаўных закупках», які прадугледжвае аднастайнае правядзенне дзяржаўных закупак з абавязковым апублікаваннем у электронным выглядзе і электронным дакументаабаротам.

Асаблівасці рэалізацыі гэтай нормы ў Беларусі – набор прэферэнцый для айчынных вытворцаў, сярэдніх і малых прадпрыемстваў, а таксама права прэзідэнта ў індывідуальным парадку вырашаць пытанне аб пераможцу працэдур закупак. Такім чынам, разам з упарадкаваннем працэдур пры правядзенні дзяржаўных закупак на заканадаўчым узроўні замацоўваюцца прэферэнцыйныя рэжымы для асобных катэгорый прадпрыемстваў.

Апісанне падзей, якія супярэчаць трэнду, аднак не змяняюць яго

У траўні падпісаны дэкрэт № 6 «Аб стымуляванні прадпрымальніцкай дзейнасці на тэрыторыі сярэдніх, малых гарадскіх паселішчаў, сельскай мясцовасці», які прадугледжвае падатковыя і іншыя льготы на 7 гадоў для прадпрыемстваў, якія зарэгістраваныя і дзейнічаюць у сельскай мясцовасці. Дэкрэт, раней анансаваны ў дзяржаўных СМІ як прарыў у справе актывізацыі інвестыцый, уступае ў сілу з 1 ліпеня 2012 г. Маюцца абгрунтаваны сумневы ў тым, што прыняцце дэкрэта выкліча магутны прыліў інвестыцый і будаўнічы бум у беларускай правінцы. Хутчэй за ўсё, існуючыя прадпрыемствы перанясуць частку сваіх актываў у прыгарады. Такім чынам, лібералізацыйныя форма дэкрэта будзе непазбежна нейтралізаваная правапрымяняльнай практыкай.

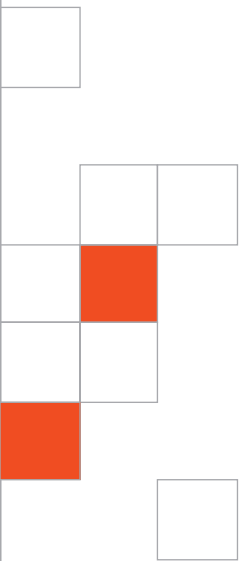
Прыняцце ўказа «Аб адраснай сістэме» таксама з'явілася прыкладам станючай ініцыятывы ў справе стварэння адзінага спісу адміністрацыйных працэдур і рэалізацыі праграмы «Электронная Беларусь». Па задуме стваральнікаў, адрасная сістэма закліканая ўпарадкаваць прысваенне адрасоў і выключыць наяўнасць аднолькавага адрасу ў розных аб'ектах нерухомасці. ■

Кароткі прагноз на наступны квартал

Ва ўмовах працягу энергетычнага субсідавання з боку Расіі і адсутнасці маштабных эканамічных санкцый з боку Еўрасаюза, захваецца макраэканамічная і палітычная стабільнасць, а значыць і існуючы трэнд. Ва ўладаў адсутнічае стымул для таго, каб адкрываць «лібералізацыйны кран», паколькі паток свабоднай ініцыятывы нясе з сабой рызыку падмывання падмурку існуючага рэжыму.

Прагноз на ўвесь год

Ва ўмовах магутнай падтрымкі Расіі ў выглядзе энергетычных субсідый, у Беларусі адсутнічаюць перадумовы для змены устойлівых падыходаў улады, гэтаксама як і для рэалізацыі лібералізацыйных мер. Захваецца практыка «ручнага кіравання», калі любыя больш-менш значныя рашэнні, у тым ліку па прадастаўленні прэферэнцый таму ці іншаму эканамічнаму суб'екту, прымаюцца прэзідэнтам. У такіх умовах няма падстаў чакаць, што палепшыцца правапрымяняльная практыка і абарона права прыватнай уласнасці.

Трэнд 4

Геапалітычная арыентацыя

Прарасійскі вектар : ▲ прагрэс

Праеўрапейскі вектар : ▼ рэгрэс

Ці спраўдзіўся адпаведны прагноз, дадзены ў папярэднім выпуску «BISS Trends»

Дадзены ў мінулым квартале прагноз спраўдзіўся, апісанья ў папярэднім выпуску маніторынгу тэндэнцыі захоўваюцца. Беларускае кіраўніцтва працягвае дзейнічаць у рэчышчы расійскай знешняй палітыкі, тады як адносіны з Еўрапейскім саюзам застаюцца стабільна дрэннымі.

Абгрунтаванне новага трэнду

У другім квартале 2012 г. захавалася ярка выражаны дысбаланс у знешняй палітыцы Беларусі на карысць Расіі. Вяртанне да ранейшай датацыйнай схемы адносін канчаткова замацавалася ў выніку візіту расійскага прэзідэнта Уладзіміра Пуціна ў Мінск. Гэты візіт прадэманстраваў, з аднаго боку, важнасць Беларусі як саюзніка Расіі, з другога – гатоўнасць Крамля аплочваць гэтыя адносіны.

Разам з тым беларускія ўлады распачалі крокі па дээскалацыі канфлікту з Еўрапейскім саюзам. Да канца красавіка завяршыўся дыпламатычны крызіс: паслы краін Еўрасаюза вярнуліся ў Мінск. Аднак, у цэлым, канфліктны характар адносін не змяніўся, і двухбаковыя адносіны застаюцца ў замарожаным стане.

Апісанне асноўных падзей, якія вызначылі ацэнку трэнду

У паводзінах беларускага боку ў другім квартале 2012 г. варта адзначыць тры асаблівасці. *Па-першае*, у выказваннях афіцыйных асоб і паведамленнях дзяржаўных СМІ з'явіліся заявы нейтральнага і нават станоўчага зместу ў дачыненні да Еўрапейскага саюза. Адпраўной кропкай паслужыла нарада па пытаннях знешняй палітыкі ў прэзідэнта, якая адбылася 5 красавіка. У ходзе сустрэчы А. Лукашэнка падкрэсліў, што рэакцыя Беларусі на палітыку Еўрасаюза павінна быць «прыгожай», а не «ястрабінай». Міністр замежных спраў С. Мартынаў заявіў, што Беларусь не зацікаўленая ў далейшай эскалацыі канфлікту з Еўрапейскім саюзам.

Па-другое, Беларусь імкнулася заручыцца падтрымкай з боку партнёраў па Адзінай эканамічнай прасторы і іншых інтэграцыйных утварэннях на постсавецкай прасторы. Шэраг крытычных заяваў з нагоды санкцый Еўрасаюза ў дачыненні да Беларусі прагучаў з боку ўрадаў і афіцыйных прадстаўнікоў Расіі і Казахстана, Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі, Еўразійскай эканамічнай камісіі, АДКБ.

Па-трэцяе, афіцыйны Мінск зрабіў актыўныя спробы пралабіраваць свае інтарэсы праз бізнес-асацыяцыі краін Еўрасаюза, у першую чаргу Латвіі і Літвы. У Наваполацку адбыўся беларуска-латвійскі форум гарадоў-пабрацімаў, у Гродне – беларуска-літоўскі і беларуска-фінляндскі форумы. На мерапрыемствах адной з асноўных тэм стала абмеркаванне негатыўнага ўплыву санкцый Еўрасаюза ў дачыненні да Беларусі на развіццё супрацоўніцтва ў эканамічнай сферы. Адначасова бізнес-супольнасці і некаторыя прафсаюзныя арганізацыі Латвіі і Літвы прадставілі падобную пазіцыю уласным урадам.

Афіцыйны Мінск 14–15 красавіка пайшоў на сур'ёзную саступку патрабаванням Еўрасаюза, вызваліўшы двух палітычных зняволеных – Андрэя Саннікава і Зміцера Бандарэнку, што прывяло да вырашэння распачатага ў канцы лютага дыпламатычнага крызісу. Амбасадары Беларусі ў Польшчы і Бельгіі Віктар Гайсёнак і Андрэй Еўдачэнка 25 красавіка вярнуліся на службовыя месцы, а ў Мінск прыбылі раней адкліканыя кіраўнікі дыпламатычных прадстаўніцтваў краін-членаў Еўрасаюза.

Восьмага мая прэзідэнт А. Лукашэнка звярнуўся са штогадовым пасланнем да беларускага народа і парламента. У пасланні прэзідэнт назваў Еўрасаюз «адным з найважнейшых вектараў для Беларусі», а таксама падкрэсліў, што еўрапейскія дыпламаты вельмі карэктна выказваліся пра Беларусь падчас дыпламатычнага крызісу: «Рэфрэн размоў адзін: выдатная краіна, добры народ, спакойна на вуліцах, можна адпачыць, цывілізаваная, еўрапейская краіна, не горшая за Нямецчыну ці любую іншую». Прэзідэнт Лукашэнка таксама неаднаразова звяртаўся да тэмы магчымага вызвалення астатніх палітвязняў па амністыі, прымеркаванай да Дня Рэспублікі 3 ліпеня.

Яшчэ адным сведчаннем жадання афіцыйнага Мінска палепшыць адносіны з Еўрасаюзам з'яўляецца прапанова ўрада Беларусі Еўрапейскаму банку рэканструкцыі і развіцця (ЕБРР) распрацаваць новую стратэгію супрацоўніцтва. У сувязі з гэтым беларускі бок запрасіў членаў Савета кіраўнікоў і спецыялістаў ЕБРР у Беларусь, каб даць «шырокія магчымасці для аб'ектыўнай ацэнкі сітуацыі».

Адначасова ўзмацняецца прывязка Беларусі да Расіі праз вяртанне да датацыйных схемаў узаемаадносін. Беларусь мае ключавое значэнне ў планах стварэння Еўразійскага

саюза і далучэння Украіны да інтэграцыйнага праекту. Яшчэ больш узмацняецца значэнне Беларусі як саюзніка ў кантэксце няздольнасці Расіі і ЗША дамовіцца па пытанні супрацьракетнай абароны.

Трыццаць першага траўня адбыўся візіт у Мінск Уладзіміра Пуціна, зноў абранага на пасаду прэзідэнта Расійскай Федэрацыі. Характэрна, што гэта быў першы замежны візіт У. Пуціна ў новым статусе. Таму беларускія СМІ прадставілі яго як сведчанне вялікай важнасці беларуска-расійскіх адносін для кіраўніцтва Расіі. У ходзе візіту дасягнуты шэраг прынцыповых для Мінска дамоўленасцей: У. Пуцін пацвердзіў сваё абяцанне пералічыць у бліжэйшы час чарговы транш крэдыту Антыкрызіснага фонду ЕўрАзЭС у памеры 440 млн. даляраў (грошы прыйшлі ў Беларусь 15 чэрвеня), а таксама паабяцаў пачаць вылучэнне крэдыту на будаўніцтва АЭС у суме 240 млн. даляраў.

Уладзімір Пуцін заявіў аб правядзенні ў Беларусі удалай эканамічнай палітыкі, адзначыўшы таксама, што за кароткі час расійская дапамога склала каля 5 млрд. даляраў, пры гэтым зніжана цана на газ з 286 даляраў за 1000 м³ да 165 даляраў у бягучым годзе. Заява аб сумесным процідзеянні «спробам умяшання ва ўнутраныя справы дзяржаў-удзельніц Саюзнай дзяржавы, краін АЭП, аказання ціску на іх шляхам увядзення абмежавальных або санкцыйных мераў» стала своеасаблівым сігналам Захаду аб намерах Крамля і далей падтрымліваць Мінск эканамічна і палітычна.

Апісанне дадатковых падзей

Услед за У. Пуціным Мінск наведалі і іншыя высокапастаўленыя расійскія чыноўнікі: старшыня Савета федэрацыі Валянціна Мацвіенка і старшыня Дзяржаўнай думы Сяргей Нарышкін. Гэтыя візіты ажыццяўляліся ў рамках выказанага У. Пуціным пажадання ўзняць узровень міжпарламенцкага супрацоўніцтва з краінамі, якія ўваходзяць у АЭП.

У разгляданы перыяд ўзмацнілася тэндэнцыя актывізацыі кантактаў беларускага кіраўніцтва з расійскімі рэгіёнамі. Знешне гэта нагадвала сітуацыю 1999 г., калі А. Лукашэнка актыўна развіваў адносіны з расійскімі рэгіянальнымі кіраўнікамі, разлічваючы ўмацаваць свой уплыў на расійскім палітычным полі.

У траўні пачалі працу экспертнае рабочыя групы ў рамках новай ініцыятывы Еўрасаюза «Еўрапейскі дыялог аб мадэрнізацыі Беларусі». Гэтую ініцыятыву анансаваў 29 сакавіка 2012 г. еўракамісар Ш. Фюле на сустрэчы з прадстаўнікамі беларускай апазіцыі і грамадзянскай супольнасці ў Брусэлі. Мэта ініцыятывы – пасадзейнічаць беларускаму грамадству ў падрыхтоўцы пакета неабходных рэформаў. У сувязі з невыкананнем беларускімі ўладамі асноўных патрабаванняў Еўрасаюза, на дадзеным этапе Брусэль лічыць немагчымым удзел беларускіх чыноўнікаў у дадзенай ініцыятыве. У такой сітуацыі застаецца незразумелым вырашэнне праблемы

канчатковага заказчыка і выканаўцы праграмы рэформаў. Тым не менш, запуск «Дыялогу аб мадэрнізацыі» сведчыць аб тым, што беларускае пытанне застаецца ў знешнепалітычным парадку дня Еўрасаюза, хоць і не ў шэрагу прыярытэтных.

Апісанне падзей, якія супярэчаць трэнду, аднак не змяняюць яго

Нягледзячы на захаванне прарасійскага трэнду, назіраецца працэс назапашвання супярэчнасцяў у расійска-беларускіх адносінах. Кульмінацыяй напружанасці ў траўні-чэрвені можна лічыць інтэрв'ю амбасадара Расіі ў Беларусі А. Сурыкава і рэакцыю на яго А. Лукашэнка. Дадзеная завочная дыскусія даволі выразна пазначыла праблемы ў двухбаковых адносінах. Так, А. Сурыкаў папракнуў беларускае кіраўніцтва ў адсутнасці рынкавых рэформаў, неэфектыўнасці беларускай эканомікі і яе залежнасці ад расійскіх датацый, а таксама заявіў аб невыкананні Беларуссю сваіх абавязальстваў у рамках АЭП і нежаданні пераходзіць на расійскі рубель.

Яшчэ адной балючай тэмай з'явіўся рээкспарт расійскіх нафтапрадуктаў у краіны Еўрасаюза пад выглядам растваральнікаў і распушчальнікаў. Пры экспарце гэтых таварных марак беларускі бок не абавязаны плаціць у расійскі бюджэт экспертнае пошліны, як гэта патрабуецца ў выпадку экспарту нафтапрадуктаў. Паводле дадзеных некаторых аналітыкаў, шкода расійскаму бюджэту ад падобных дзеянняў перавысіла 1 млрд. даляраў.

Сур'ёзнай праблемай у беларуска-расійскіх адносінах з'яўляецца продаж беларускай прадукцыі (перш за ўсё, сельскагаспадарчай) на расійскім рынку па дэмпінгавых коштах. У мінулым квартале мела месца яшчэ адна спроба расійскіх вытворцаў малочных прадуктаў пачаць «малочную вайну» з Беларуссю. Аднак усе вышэйзгаданыя патэнцыйныя крыніцы канфліктаў цяпер стрымліваюцца палітычнай неабходнасцю далейшага развіцця праекта Еўразійскага саюза, які, мяркуючы па ўсім, застаецца для У. Пуціна адным з прыярытэтных.

Трэнду дээскалацыі канфлікту з Еўрасаюзам супярэчыць пэўнае ўзмацненне кропкавых рэпрэсій супраць структур апазіцыі і грамадзянскай супольнасці і ў дачыненні да асобных актывістаў. У канцы чэрвеня Палата прадстаўнікоў ухваліла папраўкі ў Кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях, згодна з якімі правядзенне даследаванняў і апублікаванне вынікаў апытання грамадскай думкі, якія адносяцца да грамадска-палітычнай сітуацыі ў краіне, без атрымання адпаведнай акрэдытацыі пацягне накладанне штрафу ў памеры да 20 базавых велічынь, у выпадку юрыдычнай асобы – да 100 базавых велічынь. Тое ж дзеянне, учыненае паўторна на працягу аднаго года пасля накладання адміністрацыйнага спагнання, пацягне накладанне штрафу ад 10 да 50 базавых велічынь, для юрыдычнай асобы – ад 20 да 200 базавых велічынь. ■

Короткі прагнозы на наступны квартал

Нахіл у знешняй палітыцы Беларусі, па ўсёй верагоднасці, захаваецца яшчэ досыць працяглы час, па меншай меры да восеньскіх парламенцкіх выбараў. Нягледзячы на праяўленне шчодрасці ў дачыненні да свайго заходняга саюзніка, Масква тым не менш будзе імкнуцца забяспечыць выкананне беларускімі ўладамі ўзятых на сябе раней абавязацельстваў, і перш за ўсё ў эканамічнай сферы.

На заходнім кірунку канфлікт таксама будзе доўжыцца па меншай меры да парламенцкіх выбараў. Абодва бакі не гатовыя ісці на сур'ёзныя саступкі і чакаюць першага кроку насустрач ад процілеглага боку. Навучаныя негатыўным вопытам снежня 2010 г., еўрапейскія палітыкі вельмі асцярожныя і не гатовыя выдаваць «авансы» афіцыйнаму Мінску. Беларускія ж улады адчуваюць за спіной магутную падтрымку Расіі і не маюць вострай неабходнасці паляпшаць адносіны з Еўрасаюзам праз выкананне яго ўмоў.

Прагноз на ўвесь год

Адносіны з Еўрасаюзам застаюцца ў «замарожаным» стане, хоць намаганні па выхадзе на непасрэдны дыялог, верагодна, будуць час ад часу прыкладацца абодвума бакамі. Сучасны стан беларуска-расійскіх адносін і ўзровень фінансавай падтрымкі беларускай эканомікі з боку Расіі дазваляюць Мінску ігнараваць умовы Еўрасаюза для паляпшэння адносін.

Актывізуецца пранікненне расійскага капіталу ў беларускую эканоміку. Палітыка ў дачыненні да Еўрасаюза, застаючыся ў ценю беларуска-расійскага ўзаемадзеяння, будзе моцна залежаць ад дзеянняў Расіі і выканання апошняй дамоўленасцяў з Беларуссю. Вяртанне афіцыйнага Мінска да палітыкі балансу магчымае ў выпадку ўзмацнення ціску з боку Крамля і невыканання ім узятых на сябе абавязацельстваў.

Трэнд 5

Культурная палітыка:

— ▼ мінімальны рэгрэс

Ці спраўдзіўся адпаведны прагноз, дадзены ў папярэднім выпуску «BISS Trends»

Прагноз, зроблены ў папярэднім выпуску «BISS Trends», у цэлым спраўдзіўся. Пазначаная негатыўная тэндэнцыя дэлібералізацыі культурнага фону Беларусі працягнулася. Нягледзячы на адмаўленне міністэрствам культуры факту існавання так званых «чорных спісаў» выканаўцаў, артысты, як мяркуецца, унесены ў яго, не мелі магчымасці праводзіць легальныя выступы.

Можна меркаваць, што ўяўнае скарачэнне колькасці забаронаў на правядзенне канцэртаў такіх выканаўцаў звязанае не са змяненнем палітыкі ўладаў, а з тым, што самі артысты перасталі рабіць спробы выступіць на вялікіх беларускіх пляцоўках. Музыкі адшукваюць іншыя магчымасці прэзентацыі сваёй творчасці: Лявон Вольскі і група «Крамбамбула» правялі канцэрт у Вільнюсе, Зміцер Вайцюшкевіч арганізаваў падпольны канцэрт у Мінску, многія групы з'ездзілі з гастроямі ў Расію і Украіну, прадставілі свае праекты ў інтэрнэце. Акрамя таго, адраджаюцца вядомыя яшчэ з савецкіх часоў «кватэрныя канцэрты».

Як і прагназавалася ў папярэднім выпуску «BISS Trends», палітызацыя і ідэалагізацыя культурнай сферы працягваюцца. Па-ранейшаму адбываецца дэвальвацыя культурнай прадукцыі, якая прадстаўляе афіцыйны дыскурс, абмежаванне яе відавочнай, тэматычнай, жанравай і эстэтычнай разнастайнасці. Яшчэ мацней выявілася палярызацыя ў культурным жыцці Беларусі ў падзеле культурных праектаў на афіцыйныя, якія падтрымліваюцца ўладай, і неафіцыйныя, якія ўладай у лепшым выпадку ігнаруюцца.

Абрунтаванне новага трэнду

Трэнд другога квартала можна вызначыць як паступовую дэлібералізацыю культурных працэсаў на фоне прыкметна ўзмоцненай палярызацыі ў культурным жыцці Беларусі. Яшчэ больш відавочна праявіўся падзел на культуру афіцыйную, якая карыстаецца падтрымкай улады і шырока выкарыстоўваецца ёю ў палітычных і ідэалагічных мэтах, і культуру неафіцыйную (далёка не заўсёды апазіцыйную), якая забараняецца, выціскаецца з культурнай прасторы або паслядоўна ігнаруецца.

Ва ўмовах напружанасці ва ўзаемаадносінах з Еўрасаюзам, культурнае жыццё Беларусі выяўляе прыкметы закрытасці і спрашчэння з арыентацыяй альбо на пасрэдныя ўзоры

сучаснай расійскай культурнай прадукцыі (перш за ўсё ў сферы шоў-бізнесу), альбо на спробы знайсці свой асаблівы шлях развіцця, але атрымліваецца гэта няўдала. Раней абазначаная «мяккая беларусізацыя» становіцца ўсё больш дэкларатыўнай і толькі ў малой ступені падмацоўваецца канкрэтнымі крокамі.

Апісанне асноўных падзей, якія вызначылі ацэнку трэнду

Асноўныя падзеі красавіка-чэрвеня 2012 г. – гэта праекты, якія традыцыйна прадстаўляюць афіцыйны дыскурс сучаснай беларускай культуры, а менавіта ўдзел у музычным конкурсе «Еўрабачанне-2012» і правядзенне заключнага этапу Нацыянальнага конкурсу прыгажосці «Міс Беларусь-2012».

Чарговая няўдача Беларусі на еўрапейскім песенным конкурсе «Еўрабачанне» ў Азербайджане (група «Litesound» не выйшла ў фінал, заняўшы ў паўфінале 16-е з 18-ці месцаў) пацягнула за сабой каментар прэзідэнта, які ярка ілюструе яго ўласнае разуменне прыроды творчасці. «Трэба зрабіць добры нумар, узяць унікальнага артыста, каб ён праспяваў так, каб спецыялісты ахнулі, а ўжо еўрапейская грамадскасць сама сабе хай потым дае адзнаку за свае ацэнкі ... А так мы, сапраўды, убухалі велізарныя грошы, а вынік ніякі», – заявіў А. Лукашэнка 28 мая на сустрэчы з таленавітай моладдзю. Абвінавачвання ў прадурзятасці і палітызаванасці ў бок Захаду на гэты раз не было.

Фінальны этап Нацыянальнага конкурсу прыгажосці «Міс Беларусь-2012» традыцыйна карыстаецца вялікай увагай кіраўніка дзяржавы і атрымлівае шырокае асвятленне ў дзяржаўных СМІ. Правядзенне гэтага конкурсу ў Беларусі з 1998 г. (кожныя два гады) відавочна звязанае з асабістымі прыхільнасцямі прэзідэнта. На заключным шоў прысутнічаў сам А. Лукашэнка і шматлікія вышэйшыя службовыя асобы дзяржавы.

Неадназначным выглядае ўзнагароджанне расійскага поп-спевака Піліпа Кіркорава адной з самых высокіх дзяржаўных узнагарод сучаснай Беларусі – ордэнам Францыска Скарыны. Узнагарода, якая прадугледжвае значныя поспехі ў галіне нацыянальна-дзяржаўнага адраджэння і прапагандзе культурнай спадчыны беларускага народа, у дадзеным выпадку ўручалася «за значны асабісты ўклад у развіццё і ўмацаванне беларуска-расійскіх культурных сувязяў, а таксама высокае выканальніцкае майстэрства».

Залішнія ідэалагізаванасць і палітызаванасць культурнага жыцця краіны ярка праявіліся на прыкладзе травеньскіх гастроляў Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ў Вялікабрытаніі. На падмостках лонданскага тэатра «Блумсберы» планавалася паказ аднаго з лепшых спектакляў вядучай нацыянальнай трупы ў пастаноўцы Мікалая Пінігіна «Выкраданне Еўропы, або Тэатр Уршулі Радзівіл». Спектакль пастаўлены па матывах драматычных твораў заснавальніцы прафесійнага тэатра ў Беларусі Францішкі Уршулі Радзівіл. Пастаноўка магла стаць важным крокам у прэзентацыі беларускай нацыянальнай культуры за мяжой. У выніку, культурны праект даў падставу для чарговага вітка канфрантацыі афіцыйнай і неафіцыйнай беларускай культуры.

З аднаго боку, улады перабольшылі значэнне адзінага паказу, прадставіўшы яго як трыумф культурнай палітыкі беларускай дзяржавы, ледзь не як найважнейшую падзею культурнага жыцця Еўропы. З іншага боку, лідэр «Свабоднага тэатра», які працуе за межамі Беларусі, Мікалай Халезін дазволіў сабе некарэктныя выказванні і абвінавачванні на адрас заслужанага дзяржаўнага тэатра. Ён расцаніў гастролі купалаўцаў як «агітацыйную бомбу часоў халоднай вайны», мэта якой – скласці канкурэнцыю «Свабоднаму тэатру», які ўдзельнічаў прыблізна ў гэты ж час у шэкспіраўскім тэатральным фестывалі, які праходзіў у Лондане. Як вынік, не засталася месца для зацікаўленай прафесійнай размовы аб эстэтычных якасцях і сутнасці прадстаўленых з абодвух бакоў тэатральных праектаў.

Апісанне дадатковых падзей

У развіцці айчыннага кінематографа таксама выявіліся палітызаванасць і ідэалагізаванасць культурнага жыцця Беларусі. Фільм Сяргея Лазніцы «У тумане» быў уключаны ў асноўную праграму 65-га Канскага кінафестывалю і па выніках конкурсу атрымаў прэстыжны прыз міжнароднай федэрацыі кінакрытыкі «FIPRESCI». Гэты поспех афіцыйная прапаганда выкарыстала для рыторыкі аб выдатных дасягненнях дзяржаўнай палітыкі ў галіне культуры. Часам ідэолагі забывалі згадваць аб міжнародным характары праекта (Беларусь, Расія, Латвія, Германія, Нідэрланды), называючы яго беларускім. На Канскім фестывалі гэтага года таксама быў прадстаўлены і кароткаметражны фільм расійскага рэжысёра К. Фама «Тэфлікі», у стварэнні якога ўдзельнічалі беларускія кінематографісты.

Беларускі анімацыйны фільм «Будзьма беларусамі!» удзельнічаў у 13-м Кіеўскім Міжнародным фестывалі рэкламы адразу ў чатырох намінацыях і быў уганараваны залатой і бронзавай узнагародамі. Беларускі дакументальны фільм «Званар» атрымаў Гран-пры на міжнародным фестывалі ў Славакіі.

У якасці пазітыўных падзей культурнага жыцця Беларусі варта адзначыць праект «Мастак

і горад», прымеркаваны да 125-годдзя з дня нараджэння Марка Шагала. Мэта праекта – вывесці творчасць вядомага ва ўсім свеце ўраджэнца Беларусі з музейных сцен на гарадскія вуліцы і тым самым наблізіць яго да людзей. У рамках зацверджанай раней праграмы «Замкі Беларусі» працягнулася праца па аднаўленні беларускіх замкаў, палацаў і сядзібаў. Прынятае рашэнне аб аднаўленні сядзібы роду Дастаеўскіх ў Іванаўскім раёне Брэсцкай вобласці.

У Мінску адкрылі мастацкую галерэю народнага мастака Беларусі Міхаіла Савіцкага і Музей беларускай дзяржаўнасці (філіял Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь). Спектакль Брэсцкага тэатра лялек «Холстамер» паводле аповесці Льва Талстога прызнаны адным з лепшых на Сусветным фестывалі тэатраў лялек у Кітаі. Цымбалістка А. Дзенісеня ўдзельнічала ў фінале XVI Міжнароднага конкурсу маладых музыкаў «Еўрабачанне-2012» ("Eurovision Young Musicians") у Вене. Выступ у прамым эфіры паказалі тэлеканалы «Беларусь 1» і «Беларусь-ТБ». У краіне таксама прайшоў шэраг фестывалюў і аглядаў народнай культуры.

Крокі па «мяккай беларусізацыі», якія азначыліся ў папярэдні перыяд, не толькі не знайшлі свайго працягу, але і прывялі да скарачэння сферы ўжывання беларускай мовы. Абвешчана, што ўсе запісы ў пашпартах беларусаў будучы вырабляць па-руску. Канчатковае рашэнне па пераводзе выкладання школьных прадметаў гісторыі і геаграфіі Беларусі на беларускую мову так і не было прынятае.

Апісанне падзей, якія супярэчаць трэнду, аднак не змяняюць яго

У красавіку-маі 2012 г. у Беларусі былі рэалізаваныя дзве характэрныя грамадзянскія ініцыятывы. *Па-першае*, Музей гісторыі Магілёва абвясціў дабрачынную акцыю па зборы сродкаў і выкупіў у прыватнага калекцыянера ў Маскве арыгінальнае выданне Статута Вялікага Княства Літоўскага (ВКЛ) 1588 г. на старабеларускай мове. Падобнага асобніка раней у кніжных зборах Беларусі не было. *Па-другое*, заменены няўдала адноўлены купал дзорнай вежы Нясвіжскага замка. У культурным ландшафце Беларусі дзве гэтыя сціплыя падзеі прадстаўляюцца знакавымі, паколькі ўлада ледзь не ўпершыню прадэманстравала, што здольная не толькі спыняць усялякую ініцыятыву грамадзян, але і прыслухоўвацца і нават у пэўнай ступені яе падтрымліваць.

У працэсе рэалізацыі абодвух згаданых праектаў праводзіўся дабрачынны збор ахвяраванняў. Для набыцця Статута сума неабходнага залогу была сабраная на працягу трох дзён. Асутнюю асноўную суму ў 30 тыс. дзяржаў прапанавала музею група кампаній «Альпары» (г. Масква), якая адгукнулася на просьбу Нацыянальнага банка Беларусі аб аказанні дапамогі ў набыцці кнігі.

Замена купала часткова выраблялася таксама за кошт сродкаў, якія пералічваліся фізічнымі асобамі і прадпрыемствамі Беларусі. Немалы ўклад унеслі нашчадкі Радзівілаў. Аднаўленне гістарычнай справядлівасці (сам купал і працы па яго мантажу) абышлося ў суму 1,5 млрд. бел. рублёў. Выпраўленне памылкі ў Нясвіжскім

замку дазволіла яшчэ раз прыцягнуць увагу грамадскасці і ўладаў да адной з балючых праблем сучаснай беларускай культуры – праблемы правядзення прафесійных рэстаўрацыйных работ на знакавых для фарміравання нацыянальнай самасвядомасці аб'ектах. ■

Кароткі прагноз на наступны квартал

Трэці квартал 2012 г. будзе характарызавацца нарастаючымі негатыўнымі тэндэнцыямі, звязанымі з дэлібералізацыяй у беларускай культуры. Можна чакаць далейшай палярызацыі ў культурным жыцці краіны, прыкметнай палітызацыі і ідэалагізацыі з'яў афіцыйнага культурнага дыскурсу, выцяснення і маргіналізацыі незалежных актараў. Адсутнасць ці недахоп трывалых кантактаў з еўрапейскімі культурнымі праектамі пагражаюць далейшым збліжэннем з расійскай культурнай прадукцыяй, якая ў інтэрпрэтацыі беларускіх актараў будзе набываць ўсё больш правінцыйны характар. У далейшым могуць быць зноў замарожаныя ўсякія крокі па «мяккай беларусізацыі».

Прагноз на ўвесь год

Ва ўмовах бесперапыннага канфлікту з Еўрасаюзам ўлады не будуць рабіць спробаў уключэння беларускай культуры ў еўрапейскі кантэкст. Існуе небяспека, што культурная прадукцыя застанеца «варыцца ва ўласным соку», паступова губляючы крытэры і гарызонты развіцця. У процівагу «еўрапейскаму вектару» развіцця верагоднае ўмацаванне расійскага напрамку, пашырэнне практыкі запазычанняў асобных культурных праектаў, асабліва ў сферы шоў-бізнесу.

У выпадку нарастання негатыўных тэндэнцый у сферы эканомікі варта чакаць скарачэння фінансавання многіх напрамкаў развіцця культуры, за выключэннем тых нешматлікіх культурных праектаў, якія традыцыйна складаюць афіцыйны культурны дыскурс. У такім выпадку, альтэрнатыўныя праекты будуць маргіналізавацца і выцясняяцца з культурнага поля. Не выключаны і новы віток «культурнай эміграцыі», калі незалежныя актары, асабліва моладзь, будуць вымушаныя шукаць магчымасці для сваёй творчай рэалізацыі за межамі Беларусі.